

Algemene informatie en jaarcijfers 2023

BAK, basis voor actuele kunst

Naam: Stichting BAK, basis voor actuele kunst
RSIN: 800455484
Adres: Pauwstraat 13a
3512 TG Utrecht

Instellingsgegevens

Stichting BAK, basis voor actuele kunst, Utrecht is statutair gevestigd te Utrecht en heeft ten doel het stimuleren en bevorderen van een beeldende kunstklimaat in Utrecht en het ondersteunen van de hedendaagse kunst in het algemeen. BAK is een *basis* voor actuele kunst die actief bijdraagt aan de wereld waar het gaat om urgente maatschappelijke en ecologische vraagstukken. Op dit snijvlak van kunst en maatschappij brengt BAK kunst, kennisproductie en maatschappelijke actie – voorstellen, denken en doen – samen, om met haar publiek de wereld anders vorm te geven. Artistieke kwaliteit gaat bij BAK hand in hand met daadwerkelijke impact in de samenleving.

Dit doet BAK door publieke programmering te combineren met onderzoek, productie, talentontwikkeling, gemeenschappelijk leren, onderwijs, kennisdeling en presentaties. Voor BAK is samenwerken uitgangspunt en leidraad. De transdisciplinaire projecten worden lokaal vormgegeven en zijn wereldwijd agenderend.

BAK is in Nederland het enige kunstinstituut dat de functies van presentatie-instelling en postacademische instelling verenigt.

Fiscale positie

BAK heeft sinds 1 januari 2008 de ANBI-status en is sinds 1 januari 2012 officieel een Culturele Instelling.

Bestuur/Directie - nevenfuncties

M. Hlavajova

Algemeen & artistiek co-directeur (aanstelling sinds 2000, Bestuurder sinds 2014)

Nevenfuncties:

- Lid Raad van Advies Center for Art and the Political Imaginary, Gothenburg (HDK-Valand) en Stockholm (Kungl. Konsthögskolan), 2024–heden
- Lid Raad van Advies Art and Culture Program VU, Amsterdam, 2023–heden
- Lid Raad van Advies IMAGINART, Universiteit van Amsterdam, 2020–heden
- Lid Raad van Advies Bergen Assembly. 2011–heden
- Lid Raad van Toezicht Academy of Fine Arts, Prague. 2021–heden

M. Deldjou Fard

Zakelijk co-directeur (aanstelling sinds sept 2023)

Nevenfuncties:

- Gemeenteraadslid GroenLinks Utrecht en voorzitter Gemeenteraad Vragenvuur, 2018–heden
- Voorzitter Raad van Toezicht van BOKS wijkcultuurhuis, 2023–heden

L. van Reijs

Interim operationeel manager (januari–oktober 2023)

Nevenfuncties:

- Lid Raad van Toezicht Maas theater en dans, 2023–heden

Raad van Toezicht - nevenfuncties

C. J. M. Zijlmans (voorzitter sinds december 2022). Aangetreden december 2015, einde derde termijn december 2024

Nevenfuncties:

- Voorzitter Bestuur Hulsewé-Wazniewski Stichting, 2016–heden
- Lid Raad van Toezicht Bonnefanten museum, Maastricht, 2015–2023

K.E. Watson. Aangetreden september 2019, einde tweede termijn september 2025

Nevenfuncties:

- Bestuurslid Lutfia Rabbani Foundation, Den Haag, 2019–heden
- Cultural Leader in Residence, Cultural Leadership Research Master Programme, Universiteit Groningen, 2017–heden

G.M. Biermann. Aangetreden juni 2023, einde eerste termijn juni 2026

Nevenfuncties:

- Bestuurslid Club Classique, Amsterdam, medio 2023–heden

S.G.S. Mangoendinomo. Aangetreden januari 2020, einde tweede termijn januari 2026. Echter per 1 januari 2024 tijdelijk uit de RvT vanwege interim rol Hoofd Finance.

Nevenfuncties:

- Geen relevante nevenfuncties

1. Presentatie, onderzoek en talentontwikkeling

De programma's van BAK vinden over het algemeen plaats in twee blokken per jaar (voorjaar en najaar). Ieder blok bestaat uit een grootschalige tentoonstelling met bijbehorende programma's zoals: presentaties, lezingen, onderzoek, talentontwikkeling, publicaties, debat, onderwijs en educatie. In het voorjaar van 2023 vond het programma *Ultradependent Public School (UPS)* plaats, gericht op sociale rechtvaardigheid en radicale pedagogieën, en in het najaar stond *To Watch the War: The Moving Image Amidst the Invasion of Ukraine (2014–2023)* geprogrammeerd, een project dat inging op de hedendaagse oorlogen in de wereld.

Parallel aan deze programma's organiseerde BAK in 2023 het BAK Fellowship for Situated Practice (zie 2.2 Postacademisch programma), het BAK Young Fellowship (zie 2.3.III BAK Young Fellows) en een publicatieprogramma (zie 2.1.IV Publicaties). Een belangrijke rol was weggelegd voor de verdere ontwikkeling van de *Civic praxis* van BAK (zie 2.1.III Civic praxis) en BAK's verspreide *outreach* programma (zie 3.1 Participatie en outreach).

Helaas kreeg BAK in 2023 te maken met beperkingen voor het gebruik van het pand in verband met (uitlopende) verbouwingen. Tijdens het presentatieprogramma *Ultradependent Public School (UPS)*, een programma dat na een jaar aan voorbereiding van 1 april–27 mei 2023 voor het publiek toegankelijk zou zijn, kampten we van 1 april–3 mei 2023 met een onverwachte noodgedwongen sluiting van het gebouw. Deze situatie heeft vanzelfsprekend grote gevolgen gehad voor het programma en bracht de nodige uitdagingen met zich mee, inclusief een minder groot bereik omdat BAK bijna vijf weken niet publiek toegankelijk was (zie 2.1.I Ultradependent Public School).

1.1. Presentaties en publiek programma

Ondanks de tijdelijke beperkingen binnen het pand van BAK zijn we zo veel als mogelijk doorgegaan met de reguliere programma's, al dan niet deels in aangepaste vorm of op andere locaties. BAK heeft gelukkig een breed netwerk aan samenwerkingspartners en heeft in de afgelopen jaren veel ervaring opgedaan in alternatieve presentatievormen binnen en buiten het eigen huis, zowel op offline, online als hybride.

In het aanvullende plan voor publieksbereik (2021–2024) is tevens de nadruk gelegd op verspreide programmering: de mensen ontmoeten waar ze zijn. Door de pandemie konden we vanaf 2021 voorzichtige stappen zetten in dit *outreach* kader, onder meer door het tonen van kunstwerken op diverse zichtbare plekken in Utrecht. In 2023 is het *outreach* programma geïntensiveerd met meer kunstprogrammering en activiteiten op externe locaties, zoals bij o.a. middelbare scholen, Centraal Museum, poppodium Ekko, etalages in de stad en Bibliotheek Neude. *Outreach* kreeg in 2023 een vaste plek binnen de programmering zoals bij *Ultradependent Public School* en *To Watch the War, in Solidarity*. Het plan is om deze lijn in 2024 voort te zetten, zodat de doelen zoals oorspronkelijk geformuleerd grotendeels worden gerealiseerd.

I. Ultradependent Public School (UPS)

Van 1 april–27 mei 2023 vond het programma *Ultradependent Public School (UPS)* plaats. *UPS* is ontwikkeld door BAK curator Clara Balaguer en BAK *Associate Artist* Jeanne van Heeswijk, in samenspraak met acht 'studieknoppunten' en in totaal meer dan 140 betrokkenen. *UPS* was een vervolg op het BAK-programma *Trainings for the Not-Yet (2019–2020)*, dat door BAK in samenwerking met Jeanne van Heeswijk ontwikkeld is. Het project experimenteerde met het idee van een tentoonstelling als een reeks trainingen. Dit keer geconfigureerd als de basis van een tijdelijke 'school', met het doel om er achter te komen wat "we echt, echt nodig hebben om de werelden te creëren die we echt, echt willen".

UPS kwam voort uit BAK's *Civic praxis* programma (zie 2.1.III Civic Praxis) en richtte zich met name op verbindingen met communities. Met dit programma verbreedde BAK het klassieke idee van een tentoonstellingsprogramma en de rol van een culturele instelling, door het publiek op een andere, meer actieve en collectieve (*bottom-up*) manier te betrekken in de ontwikkeling, invulling en uitvoering van het project. *UPS* werd gezamenlijk ontwikkeld met meer dan 140 betrokkenen in Utrecht en daarbuiten: kunstenaars, culturele, maatschappelijke en educatieve partners, scholieren, studenten en (lokale) communities met allerlei verschillende achtergronden. Om samen te komen vanuit de notie van 'ultra-afhankelijkheid': in een wereld die worstelt met meerdere crises volstaat het niet om als 'onafhankelijke' individuen te handelen. Voor het creëren van een leefbare en duurzame toekomst zijn we als het ware 'ultra-afhankelijk' van elkaar en van alles om ons heen.

Bijzondere omstandigheden – tijdelijk sluiting pand

Helaas kampten we met een onverwachte noodgedwongen sluiting van BAK's fysieke pand in april 2023. Wat de afgebakende renovatiefase van enkele maanden had moeten zijn, draaide uit op een complexe zaak die het programma van heel 2023 verregaand beïnvloedde en in de war schopte.

Door fouten in de gemeentelijke coördinatie werd het gebouw onverwachts van overheidswege gesloten op 31 maart; op 3 mei 2023 kwam het bericht dat die middag het pand weer opengesteld mocht worden voor publiek. Dit had vanzelfsprekend grote gevolgen voor de tentoonstelling *UPS*, die van 1 april–27 mei 2023 gepland stond. In nauwe samenwerking met de betrokken kunstenaars en 'trainers', met veel energie en toewijding van het BAK team en met hulp van andere Utrechtse instellingen die ruimtes beschikbaar stelden, werden trainingen en workshops die bij het programma hoorden continu aangepast aan de steeds wisselende omstandigheden en mogelijkheden. Daardoor hebben we slechts beperkte publieksaantallen kunnen realiseren.

Voortraject

De voorbereiding van *UPS* startte al in september 2022, met acht studieknooppunten die maandenlang onderzoek en veldwerk verrichten (van Nederland tot aan Filippijnen en de VS) om het programma van *UPS* samen te stellen. Daarbij werkte elk studieknooppunt weer samen met uiteenlopende kunstenaars, initiatieven en groepen, wat uiteindelijk resulteerde in een lijst van 140+ participerende makers (kunstenaars, collectieven, individuen en organisaties).

Het veldwerk vond grotendeels plaats buiten de muren van BAK, bij de partners zelf, zoals bij De Voorkamer (Utrecht), ACU (Utrecht), RATS (Rotterdam), Mokum Kraakt (Amsterdam), Bikewars (Utrecht), KUNCI (Indonesië) en Mercado Lourdes (Colombia). Ook werden er in aanloop naar *UPS* diverse presentaties, workshops en introducties gegeven bij hogescholen en universiteiten. Daaronder waren twee presentaties bij de HKU Master of Fine Arts (Utrecht), een workshop bij de Karel de Grote Hogeschool (Antwerpen), een samenwerking en workshop met Urban Futures Studio van Universiteit Utrecht en een gastles van kunstenaar Linda Zeb Hang bij Piet Zwart Institute (Rotterdam).

Tentoonstellingsprogramma

Op 1 april 2023 vond de opening van *UPS* plaats, deels in aangepaste vorm en met extra veiligheidsmaatregelen in verband met de uitlopende verbouwing. De openingsdag was samengesteld door de Reading Rhythms Club, een nomadische leesclub die op het moment geleid werd door onderzoeker Senka Milutinović en cultureel werker Julia Wilhelm. De dag startte met *RRRradioassage*, een hybride radio-uitzending – een combinatie van fysieke bijeenkomsten in de *UPS* tentoonstelling, uitgezonden op het relais van online radiostations Stranded FM (Utrecht) en Lumbung radio (internationaal). Dit alles werd afgewisseld met rondleidingen door de tentoonstelling, collectieve gesprekken, annotaties en discussies.

BAK transformeerde tijdens *UPS* in een tijdelijke school met herkenbare ruimtes: lokalen, kantine, gymzaal, kopieerruimte en bibliotheek. In de verschillende ruimtes waren *learning objects* (leer-kunstwerken) te zien die tijdens het trainingsprogramma werden geactiveerd en gebruikt, om te leren over de toekomst.

In de tentoonstellingsruimte waren leerobjecten te zien van o.a. Harriet Rose Morley, Hopscotch Reading Room, Hussein Shikha, Jason DY SJ, Alfred Marasigan, Glenda Martinus, Elaine W. Ho, Wan Ing Que, Escuela de Garaje (Santiago Pinyol), Boekbinderij (Miquel Hervás Gómez en Ott Metusala), Lila Athanasiadou, Linda Zeb Hang, Czar Kristoff, David Le Simple, Femke Snelting, Ludivine Loiseau, Nathan Izbicki, Olivier Bertrand, Pierre Huyghebeart, Sophie Boiron, Carla Arcos, Lorenzo García-Andrade Llamas, Gabriel Fontana, Maria Molteni, Paul Pfeiffer, Espacio Estamos Bien (Francisca Khamis Giacoman en Mariana Jurado Rico), Dante Carlos, Sean van den Steenhoven en anderen/deelnemers van de trainingen.

In het kader van *outreach* werden er buiten BAK ook een aantal leerobjecten geprogrammeerd en geactiveerd. Zo was een werk van Paul Pfeiffer te zien bij poppodium EKKO (Utrecht), een werk van Father Jaison bij het Stads klooster Utrecht. De werken van Hussein Shakhi, Gabriel Fantana en Maria Molteni zijn geïnstalleerd bij diverse Utrechtse middelbare scholen.

Trainingsprogramma

Door de studieknooppunten is er een uitgebreid trainingsprogramma samengesteld. Gedurende twee maanden vonden er bijna dagelijks trainingen plaats, soms meerdere trainingen op één dag. De trainingen waren openbaar voor iedereen die een betaald of solidariteitsticket had besteld en vonden plaats bij BAK of op externe locaties, zoals bijvoorbeeld bij Bibliotheek Neude (Utrecht) of Wolvenplein (Utrecht).

De onderwerpen van de trainingen varieerden van nieuwe vormen van publiceren, inclusieve ruimtes, 'toegankelijke' organisaties, het vormen van collectieven en het bevragen van gastvrijheid. De trainingen waren toegankelijk voor iedereen die hier geïnteresseerd in was. Dit leverde een diverse samenstelling van deelnemers op. Voorafgaand aan iedere training vond voor alle deelnemers een collectieve lunch plaats. Bezoekers, partners en het BAK-team konden hier altijd bij aansluiten. Deze collectieve maaltijden werden gecoördineerd door de b.ASIC a.CTIVIST k.ITCHEN (b.a.k.) in samenwerking met lokale partners (zie 2.1.III Civic praxis).

Educatieprogramma

BAK ziet jongeren bij alle programma's niet als een passieve groep die onderwezen moet worden, maar als gelijkwaardige, gepassioneerde woordvoerders en uitvoerders voor maatschappelijke verandering, met én door kunst. Binnen *UPS* zijn de volgende educatieve programma's voor middelbare scholieren ontwikkeld en uitgevoerd: interactieve rondleidingen, trainingen en kunstprogrammering op scholen. Meer details over het educatieve programma in 2023 zie: 2.3 Educatie, leren en talentontwikkeling.

Finissage

UPS werd afgesloten met een muzikaal festijn dat samengesteld was door Espacio Estamos Bien (Francisca Khamis Giacoman en Mariana Jurado Rico) en anderen. Deze feestelijke afsluiting bracht een eerbetoon aan het verleden van het gebouw van BAK als muziekpodium, en verwelkomde daardoor tegelijkertijd een nieuw publiek dat geïnteresseerd is in de thema's die bij *UPS* aan bod kwamen. De Finissage gaf een podium aan diverse lokale underground muzikanten, een levendige scene die doorgaans geactiveerd wordt door bijvoorbeeld open mics en jamsessies. De optredens en de collectie flyers en andere grafische materialen die bij BAK te zien waren, toonde het werk van de vele kleinere culturele spelers die steden zoals Utrecht een uniek karakter geven.

II. To Watch the War: The Moving Image Amidst the Invasion of Ukraine (2014–2023)

Najaar 2023 stond *To Watch the War: The Moving Image Amidst the Invasion of Ukraine (2014–2023)* geprogrammeerd, gewijd aan oorlogsbeeldvorming en solidariteit in de context van de oorlog in Oekraïne. Dit bewegend beeldforum was bij BAK te zien van 9 september–29 oktober 2023. Het forum is bijeengebracht vanuit de experimentele film- en videopraktijken in directe reactie op de oorlog op en in Oekraïne.

Tentoonstelling

De tentoonstelling bij BAK omvatte een forum van bewegend beeld met films en video's van Roman Himey & Yarema Malashchuk, Lisa Hoffmann, Yuriy Hrytsyna, Dana Kavelina, Oksana Kazmina, Myro Klochko & Anatoliy Tatarenko, Zoya Laktionova & Tetiana Kornieieva, Vasyl (Tkachenko) Lyakh, Sashko Protyah, Andriy Rachinsky & Daniil Revkovsky, Mykola Ridnyi, ruïns collective, Anna Scherbyna & Valentyna Petrova, Mariya Stoyanova en Oleksandr Surovtsov. De tentoonstelling was geconceptualiseerd door curatoren Olexii Kuchanskyi en Oleksiy Radynski.

In het forum waren 19 experimentele films en video's samengebracht, die uiteenlopende *grassroots* tactieken en kritische benaderingen toepassen en tegenwicht bieden aan de symplistisch-sensationalistische beelden die worden verspreid door massa- en sociale media, die zich tegoed doen aan militaire technologieën en propaganda van hernieuwd imperialistische politiek. Tegen de stroom van dergelijke – tegelijkertijd al te banale en al te spectaculaire – medialoops van catastrofe op catastrofe in, bood het forum veel subtielere, gevarieerde en genuanceerdere paden om anders 'naar de oorlog te kijken'.

Terwijl de videowerken de oorlog op experimentele wijze documenteren vanuit het gezichtspunt van (in) de oorlog te leven, verzetten ze zich er tegelijkertijd tegen door niet de vernietiging te benadrukken, maar de veerkracht en agency van mensen uit te lichten, die zich openbaren in het aangezicht van deze onverdedigbare, aanhoudende noodsituatie.

Het forum was deels een onderzoeksarchief, deels een gefragmenteerde bioscoop, waarin de kijker werd uitgenodigd zelf een route uit te stippelen door de verscheidenheid aan modi van tijd en waarneming. Als geheel gaat het niet alleen in op de relatie tussen beelden maken en oorlog, maar stelt het ook de grotere vraag over de plek die kunst inneemt in zulke ingrijpende, zware en onrechtvaardige oorlogsomstandigheden. Als zodanig kon het forum gezien worden als collectieve 'terugblik' op het huidige tijdperk en ook als een weddenschap op de forensische processen van het terugwinnen van gerechtigheid en waarheid die in het verschiet liggen.

Publiek programma

Tijdens het tentoonstellingsprogramma van *To Watch the War* vond er een reeks publieke programma's plaats, bestaande uit hybride, offline en online conversaties en filmvertoningen, waarmee de sociale implicaties van het kijken naar oorlog op een nieuwe manier werden verbeeld. Het programma is samengesteld door onderzoeker en filmprogrammeur Olexii Kuchanskyi.

Op 28 september 2023 vond *To Watch Around, to Watch Outside* plaats, een lezing van en gesprek met onderzoeker en kunsthistoricus Asia Bazdyrieva. Op 12 oktober 2023 *Images of Labor: De/occupation of Watching*, een screening en gesprek met filmmaker en activist Sashko Protyah. Het laatste publieke programma vond plaats op 26 oktober 2023, *Contemporary History of Ukraine, 11th rehearsal*, een performatieve lezing door documentaire filmmaker en kunstenaar Oksana Kazmina.

Op de dagen waarop het publieksprogramma plaatsvond was de tentoonstelling open tot 21 uur (in plaats van 18 uur). Voorafgaand aan het programma werden er door de curator rondleidingen gegeven door de tentoonstelling.

To Watch the War, in Solidarity

Vanaf najaar 2023 vond *To Watch the War, in Solidarity* plaats. Een reeks presentaties van kunstwerken gerelateerd aan het thema oorlog uit de archieven van BAK, gemobiliseerd om zo – met en *via* kunst – een beroep te doen op het cruciale gevoel van solidariteit met mensen en andersdan-menselijke subjecten die blootstaan aan de oorlog in Oekraïne en oorlogen over de hele wereld.

Werken van kunstenaars Jelena Jureša (Belgrado/Gent), Aernout Mik (Amsterdam) en Rabih Mroué (Beiroet/Berlijn) waren te zien bij het Centraal Museum en in de Nicolaïkerk Utrecht. Net als de films die te zien waren in het beeldforum *To Watch the War: The Moving Image Amidst the Invasion of Ukraine (2014–2023)* bij BAK, onderzochten de werken van Jureša, Mik en Mroué de relatie tussen beeldproductie en hedendaagse oorlogsvoering. Even belangrijk is dat ze vragen stellen over de rol van kunst en kunstenaars ten opzichte van de verontrustende, telkens weer oplaaiende oorlogen in onze tijd, en ten opzichte van oorlog in bredere zin: als een infrastructuur voor raciaal kapitalisme waarin slavernij, kolonialisme, imperialisme en allerlei vormen van onderdrukking samenkomen.

Crowdfunding

Binnen *To Watch the War* is er een crowdfunding opgezet ter ondersteuning van FREEFILMERS – een filmbeweging en NGO bestaande uit filmmakers, kunstenaars en activisten die samenwerken met een breder netwerk van grassroots humanitaire initiatieven in de regio's die het hardst getroffen zijn door de oorlog in Oekraïne. Binnen het tentoonstellingsprogramma en publieke programma werkte BAK nauw samen met een aantal filmmakers en kunstenaars die onderdeel zijn van deze filmbeweging. Vanuit solidariteit is deze crowdfunding opgezet, om de praktijken van FREEFILMERS te ondersteunen.

UITfeest Utrecht

De opening van *To Watch the War* viel samen met het UITfeest in Utrecht (de opening van het nieuwe culturele seizoen). Op 9 september 2023 was BAK als onderdeel van de UITnacht tot laat geopend en op 10 september 2023 maakte de tentoonstelling onderdeel uit van de Galerie Route. BAK curator Wietske Maas en *convener* Olexii Kuchanskyi verzorgden op deze dag rondleidingen door de tentoonstelling.

III. Civic praxis

Civic praxis gaat uit van een wederzijdse, gelijkwaardige uitwisseling en co-programmering met gemeenschappen en collectieven waarin ieder zijn eigen talent, kennis, achtergrond en expertise meebrengt. Een gedeelde zorg over maatschappelijke urgenties brengt hen samen, kunst is de verbindende factor die het gesprek en de gemeenschappelijke actie mogelijk maakt. Samen met kunstenaars functioneert BAK hier als initiator en samensteller van bijeenkomsten waarin kunstenaars, wetenschappers, lokale gemeenschappen en collectieven, culturele en maatschappelijke partners gelijkwaardig samenwerken en elkaar versterken.

Kunstenaar Jeanne van Heeswijk is met het programma *Trainings for the Not-Yet (2019–2020)* van cruciaal belang geweest voor het ontwikkelen van een structuur voor *Civic praxis*. We hebben onze samenwerking met Van Heeswijk sindsdien voortgezet. BAK-curator Clara Balaguer geeft, samen met Van Heeswijk en BAK's community portal, vorm aan het programma.

In 2023 was *Ultradependent Public School* het centrale *Civic praxis* project, in samenwerking met meer dan 140 betrokkenen werd dit programma vanaf begin af aan collectief opgebouwd (zie 2.1.1)

Ultradependent Public School). Naast dit programma zijn er in 2023 activiteiten georganiseerd door BAK's community portal. Van activiteiten in coproductie met/bij gemeenschappen, tot aan het hosten van evenementen van partners of het beschikbaar stellen van middelen. Enkele van de *Civic praxis* activiteiten die BAK's community portal in 2023 heeft georganiseerd:

- Bond Precaire Woonvormen; hun Woonspreekuur vond begin 2023 elke derde vrijdag van de maand plaats bij BAK
- Yallah Sabaya (16 juni 2023), een speciale avond waar vrouwen uit alle mogelijke landen of culturen worden verwelkomd om elkaar te ontmoeten, te praten en te dansen. Sinds 2019 een regelmatig terugkerend evenement, i.s.m. De Voorkamer en Welkom in Utrecht.
- How to set up a Community Kitchen (27–29 januari 2023), een samenwerking tussen verschillende lokale voedsel onderzoekers, activisten en community keukens, gehost bij De Voorkamer in Utrecht. Sessies waarin gezamenlijk de praktijken werden verkend van het opzetten van community keukens. Verschillende strategieën, tools, methodes en contexten werden onderzocht om meer te leren over de uitdagingen en kansen in de theorie en praktijk van het opzetten en runnen van community keukens.
- To the other side of the concrete wall (30 september 2023), lancering van het gelijknamige boek en panel discussie georganiseerd door Jina Collective (zie 2.1.IV Publicaties).
- Solidarity space (20 oktober 2023), voor iedereen die deelnam aan het protest in Utrecht ter ondersteuning van Palestina, was BAK die avond open als een ruimte om uit te rusten. Mensen hadden toegang tot toiletten, oplaadpunten, thee en een rustige ruimte.
- Librarian Swarm (10 december 2023), een solidariteitsarchief over Palestina. Een gratis digitaal archief voor openbare zelfeducatie, gehost met open source software.

b.ASIC a.CTIVIST k.ITCHEN

Oorspronkelijk werd de b.ASIC a.CTIVIST k.ITCHEN (b.a.k.) opgezet om gedurende het BAK-programma *Trainings for the Not-Yet* (2019–2020) kooksessies en maaltijden voor deelnemers van de trainingen en andere bezoekers te verzorgen. Sindsdien is b.a.k. voortgezet als zelfstandig onderdeel van BAK, waarbij de keuken niet wordt gezien als slechts leverancier van maaltijden, maar als collectief dat regelmatig geactiveerd wordt door betrokken gemeenschappen om op een persoonlijke en open manier samen te komen rondom sociale urgenties. Binnen de b.a.k. worden verbindingen gelegd met andere *community kitchens* in Utrecht en daarbuiten. In 2023 was de b.a.k. onder meer betrokken bij *Ultradependent Public School* waarbij voorafgaand aan iedere training een collectieve lunch werd verzorgd door verschillende lokale initiatieven. Ook initieerde en realiseerde de b.a.k. *How to set up a Community Kitchen* in samenwerking met andere lokale community keukens.

De b.a.k. serveert vegetarische of veganistische gerechten en is ingericht volgens het Zero Waste principe: vrijwel alle ingrediënten voor de maaltijden zijn bijeengebracht door middel van 'dumpster diving'.

Sint Maarten parade

Op 10 november 2023 vond de jaarlijkse lampionnenparade door de historische binnenstad van Utrecht plaats. Bewegende, verlichte sculpturen worden in processie gedragen door hun makers, ondersteund door bands, koren, dansers en andere theatrale acts.

BAK en haar community partners hebben voor de editie in 2023 kunstenaars en activisten uitgenodigd om, op basis van een serie workshops, een collectieve performance voor de parade te creëren. Tijdens de workshopreeks met de titel *Rainbow Warriors* werkte Tools for Action samen met Filipijnse, Caribische en andere gemeenschappen. De zeven workshops werden gefaciliteerd door Bambi van Balen, Carmen Branco van Gelder en Christy Westhoven, en resulteerden in een

opblaasbare licht- en geluidssculpturen met choreografie. Het overkoepelende paradethema 'water' werd geïnterpreteerd vanuit het idee van (gender-)vloeibare solidariteit: hoe kunnen we in de openbare ruimte een beeldtaal ontwikkelen die de rijke verscheidenheid aan lichamen en ervaringen weergeeft? De jaarlijkse deelname aan de Sint Maarten Parade is ook onderdeel van BAK's *outreach* programma, waarin we kunst brengen naar de plekken waar het publiek is (zie 3.1 Participatie en outreach).

IV. Publicaties

De publicaties, in uitlopende vormen (digitaal, via uitgevers als MIT Publishing, 'gray' publishing), zorgen ervoor dat de impact van programma's van BAK verder reikt dan alleen de bezoekers van de presentaties. BAK's publicaties zijn te vinden in kennisinstituten over de hele wereld, en worden veel gebruikt in lesprogramma's. Publiceren is een cruciaal onderdeel van de kennisproductie waar BAK aan bij wil dragen.

MIT Press samenwerking

BAK werkt samen met de prestigieuze uitgeverij MIT Press voor een serie publicaties onder de noemer *Basics / Superbasics* die wereldwijd wordt gedistribueerd. In 2023 werd de vierde publicatie in deze reeks voorbereid, *Fragments of Repair*, die begin 2025 verschijnt. *Fragments of Repair* komt voort uit het gelijknamige presentatietraject dat kunstenaar Kader Attia in 2021 bij BAK ontwikkelde. Het bevat onder meer conversaties en essays over dekoloniaal herstel, met bijdragen van verschillende kunstenaars, schrijvers en wetenschappers die al eerder bijdroegen aan het programma.

'Gray' publishing

Vanuit BAK's *Civic praxis* programma is een start gemaakt met zogenaamde 'gray' publicaties. Dit zijn meer laagdrempelige publicaties, niet zozeer voor distributie via boekhandels maar voor praktisch gebruik binnen *communities* zelf; in (esthetische) vorm, werkproces en benadering meer te vergelijken met de wereld van *zines* en pamfletten.

In deze vorm verschenen in 2023:

- *Shadow Reader BAK Community Portal*, voor het eerst verschenen in 2022 ter gelegenheid van Utrecht UITfeest. In 2023 is een tweede editie gemaakt waarin verschillende voorbeelden en fragmenten van het archief van BAK's community portal zijn verzameld.
- *How to Set Up a Community Kitchen*, een *zine* in samenwerking met de b.ASIC a.CTIVIST k.ITCHEN (b.a.k.) met informatie en praktische voorbeelden voor het opzetten van een community keuken. Gebaseerd op de ervaringen die de b.a.k. heeft opgedaan tijdens o.a. *Trainings for the Not-Yet (2019–2020)*, *Ultradependent Public School (2023)* en verscheidene andere projecten in en buiten BAK, in samenwerking met talloze lokale communities.
- *Sancochotopia*, een *zine* in samenwerking met de b.a.k. en het Colombiaanse collectief La Agencia. Gerealiseerd binnen het *UPS*-project, over *hospitality* binnen kunstinstellingen.
- *G.U.T.S. Mini Prints*, een collectie mini afdrucken van de Microsoft Word kunstwerken van Glenda Martinus die te zien waren tijdens de *UPS*-tentoonstelling.
- *Banderitas*, een bundel van tentoonstellingsresten van de papieren werken van kunstenaar Czar Kristoff die te zien waren tijdens de *UPS*-tentoonstelling.
- *Viewing Copy*, een 'handleiding' van het *UPS*-studieknoppunt *Ultrastudio* met zelfontwikkelde tools voor publicatie en circulatie. In samenwerking met de Book Binding Studio van Gerrit Rietveld Academie/Sandberg Instituut.
- *Reposte*, een geprint archief (onderzoek en documentatie) die het *community engagement* proces beschrijven van kunstenaar Fr Jason Dy in de Filipijnen, in opdracht van *UPS*.

- *For Research Only*, voortgekomen uit de training *Making Culturally Relevant Books Accessible with Speed and Elegance* tijdens UPS in samenwerking met Hopscotch Reading Room (Berlijn) en BAK's community portal van het *Civic praxis* programma.
- *Coming Soon, Already Here*, een kleine reader met fragmenten en projecten die hebben plaatsgevonden bij of staan te gebeuren bij BAK. Uitgebracht binnen de context van BAK's deelname aan Miss Read Art Book Fair in Berlijn.
- *To the Other Side of the Concrete Wall*, een boek met vertaalde essays, uitgegeven in samenwerking met Jina Collective.
- *Solidarity Reading Kit: Palestine*, een heruitgave van essays en artikelen over het Palestijnse leven en de politiek, waaronder essays die uitgegeven zijn op BAK's online forum *Prospections* en *Reading Palesine* (2021) van de Alternative Working Assembly (een actiegroep van studenten en docenten van de Willem de Kooning Academie in Rotterdam).
- *Fictional Dispatch #6*, een verzameling publicaties die zijn voortgekomen uit het veldwerk tijdens UPS.

Prospections

Prospections is BAK's online publicatieplatform waar artikelen, interviews en video's worden gepresenteerd. Doorgaans betreft dit nieuwe opdrachten gerelateerd aan het programma van BAK. Op het platform vinden tevens online programmapresentaties plaats. *Prospections* is niet alleen een plek waar onderzoek, discours en programma wordt gedistribueerd, het fungeert tevens als een bescheiden solidariteitsnetwerk ter ondersteuning van het werk van kunstenaars, denkers en activisten.

Bijdragen in 2023 waren de uit BAK's Fellowship for Situated Practice 2021/2022 voortgekomen Cell for Digital Discomfort (Karl Mourbak, Jara Rocha, Cristina Cochior), bijdragen onder de noemer *To Read the War* binnen het project *To Watch the War* (Zie 2.1.III To Watch the War), een solidariteitsstatement voor Palestina en een mini-focus *Beyond Value* met Massimiliano Mollona als onderdeel van BAK's langlopende onderzoekstraject *Spectral Infrastructure*.

Miss Read

Van 22–24 September 2023 nam BAK deel aan de Miss Read Art Book Fair en Festival in Haus der Kulturen der Welt in Berlijn. Miss Read is een kunstboekenbeurs gewijd aan publiceren als vorm van community building en discursieve samenkomsten. Tijdens dit weekend presenteerde BAK de verscheidenheid aan publicaties: de Basics-serie in coproductie met MIT Press, *Prospections* en 'gray' publicaties die zijn uitgegeven door de jaren heen. Tevens nam BAK curator Clara Balaguer deel aan twee delen van het publieke programma van Miss Read.

V. Productie nieuw werk

Ook in 2023 heeft BAK opdrachten verleend aan kunstenaars (en andere culturele beoefenaars). Een deel hiervan betreft kleinere, meer tekstuele opdrachten, zoals via het online platform *Prospections*, bijdragen aan publicaties of deelname aan online publieke programma's.

Daarnaast worden ieder jaar door BAK grotere opdrachten voor nieuwe kunstwerken verleend. In het kader van het project *Ultradependent Public School* zijn er *commissions* gegeven aan onder meer Linda Zeb Hang, Hussein Shikha, Hopscotch (Siddhartha Lokanandi en Erin Honeycutt), Glenda Martinus, Femke Snelting en Czar Kristoff. Vanuit UPS zijn er tevens diverse 'gray' publicaties ontstaan, in omloop en in gebruik bij verschillende partner organisaties (zie 2.1.IV Publicaties).

Binnen het programma *To Watch the War* zijn er vier opdrachten gegeven aan kunstenaars om nieuw werk te creëren in 2024: de Palestijnse kunstenaar Isshaq Albarbary (2017/2018 BAK Fellow), de Sudanese kunstenaar Ola Hassanain (2017/2018 BAK Fellow), het Oekraïense collectief Centre for

Spatial Technologies (Marioepol/Berlijn) en de Servische kunstenaar Jelena Jureša (eerder werk van Jelena was tevens te zien tijdens *To Watch the War, in Solidarity*).

VI. Overige samenwerkingen

Afstudeertentoonstelling MA Fine Arts HKU

Vast onderdeel van de samenwerking van BAK met de HKU is de jaarlijks presentatie van de afstudeertentoonstelling van de masteropleiding Fine Arts bij BAK. Van 14 juni–2 juli 2023 vond bij BAK de afstudeertentoonstelling *Refractions* plaats.

Refractions gebruikte de metafoor van de vervorming van licht dat door verschillende materialen gaat, voor de manieren waarom verschillende culturele en sociale perspectieven iemands begrip van de werkelijkheid vormgeven. De studenten deelden de drang om de sociale, culturele en politieke kwesties die hun leven beïnvloed en hun werk bepalen, te onderzoeken en te ontleden. Het werk is erop gericht om onrechtvaardigheden en ongelijkheden bloot te leggen en om machtsdynamiek en structuren te onthullen die hun persoonlijke ervaringen hebben beïnvloed en vormgegeven, met als doel: nieuw begrip, empathie en groei, om moediger verder te gaan dan het zichtbare, bekende of vertrouwde.

De tentoonstelling toonde werk van de afgestudeerden Melissa Cijntje, Yuxuan Cui, Kexin Hong, István Hutter, Jeehae Kim, Minsun Kim, Eliisa Loukola, Vlada Predelina, Meshkat Talebi/Olivier Terpstra, Victoria de la Torre, Eunho Yoo en Faysal Zaman. Gecureerd door HKU docent Katia Krupennikova (2019/2020 BAK Fellow).

Le Guess Who?

Van 9–12 november 2023 vond in Utrecht het internationale muziekfestival Le Guess Who? plaats. BAK is vaste partner van Le Guess Who? en was in 2023 wederom onderdeel van het festivalprogramma: gezamenlijk met Le Guess Who? organiseerden we een educatieprogramma inclusief tentoonstelling en hosten we enkele programma's.

In de aanloop naar het festival hebben zo'n 170 leerlingen van drie middelbare scholen in Utrecht kunstwerken gemaakt die geïnspireerd waren op artiesten van het Le Guess Who? 2023 programma. De leerlingen onderzochten met hun werken 'hoe kunstenaars hun verhaal vertellen door middel van beeld en geluid'. De kunstenaars waarop de werken zijn gebaseerd waren: African Head Charge, Faiz Ali Faiz, Ana Frango Elétrico, MC Yallah, Bombino, en Stereolab. De kunstwerken waren in de vorm van een kleurrijke tentoonstelling 10–12 november 2023, tijdens het festival, te zien bij BAK.

Naast de tentoonstelling werden er bij BAK drie *talks* georganiseerd over het versterken van lokale muzikscenes: *Music Futurisms* (gemodereerd door COSMOS met gastsprekers Ale Hop, Prof. Dan Hassler-Forest, Rana Ghose en Nyokabi Kariuki), *From Scratch – How to Build a Border-Defying Community* (gemodereerd Samantha Lippett, ICRN, met gastsprekers Gayance, Laurent Bigarella (Reset!/Arty Farty), samen met Radio Tirkultura en AZEEMA) en *Investigating Missing Sounds* (een interview en performance met Raymond Antrobus en Ian Brennan).

Poppodium EKKO

Tijdens de tentoonstelling *Tony Cokes: To Live as Equals* in 2020–2022 werkte BAK met Tony Cokes, een Amerikaanse kunstenaar en hoogleraar *Modern Culture and Media* bij Brown University (Providence). BAK zag potentie om een breder publiek kennis te laten maken met zijn werk, en presenteerde in 2022 en 2023 videowerk van hem in de (semi)publieke ruimte in het kader van het *outreach* programma, gericht op het ontmoeten van mensen waar ze zijn.

Omdat het werk van Cokes een sterke muzikale verbinding heeft werd toenadering gezocht tot het Utrechtse muziekpodium EKKO, vanuit de overtuiging dat hier een goede synergie tussen het werk en het aanwezige publiek zou kunnen ontstaan. Het werk *Evil.16 (Torture.Musik)*, (2009–2011) was hier van 10 november 2022 tot 1 februari 2023 te zien.

De samenwerking met EKKO was dusdanig vruchtbaar verlopen dat BAK en EKKO deze een meer structureel karakter wilden geven, met regelmatig wisselende presentaties in EKKO. Zo was later in 2023, in het kader van *Ultradependent Public School*, het werk van Paul Pfeiffer te zien bij EKKO en staan er meerdere presentaties gepland in 2024.

Etalages in de Utrechtse binnenstad

In 2023 werd onderzocht hoe de Utrechtse binnenstad vaker kan worden ingezet als presentatieplatform, door gebruik te maken van etalageruiten en andere publiek zichtbare plekken in de stad. BAK onderhoudt nauwe contacten met het Utrechtse Centrum Management om leegstaande winkelpanden met kunst en cultuur te vullen.

Binnen BAK's *outreach* programma werd van 1 december 2022 tot 1 februari 2023 werk van Cokes getoond in een leegstaande etalage in de drukbezochte Choorstraat in de binnenstad van Utrecht: *Black Celebration (A Rebellion Against the Commodity)*, 1988, oorspronkelijk gemaakt in opdracht van het Bronx Museum of the Arts, New York.

1.2. Postacademisch programma

Het postacademische programma van BAK, de zogenaamde BAK Fellowship for Situated Practice, biedt ruimte aan intensief onderzoek, leren en talentontwikkeling voor hedendaagse kunstenaars en andere beoefenaars in het culturele veld. Het programma biedt plekken aan personen werkzaam op het snijvlak van kunst, theorie en sociale actie, en biedt hen de kans en de middelen om hun talent en onderzoek te ontwikkelen – zowel op individueel niveau als gezamenlijk binnen de Fellowship groep.

Sinds 2021 is het Fellowship georganiseerd in de vorm van verspreide maar onderling verbonden 'onderzoekscellen', die op afstand samenwerken vanuit Nederland en verschillende andere plekken over de wereld. BAK wil zo experimenteren met nieuwe organisatievormen, om zo een verspreide, op samenwerking gestoelde praktijk te ontwikkelen, gebaseerd op wederzijdse verbinding met andere instellingen, contexten en geografische realiteiten, met enigszins beperkte klimaatbelasting. Daarnaast was het ook een werkvorm om tijdens de pandemie, met voortdurend veranderende beperkingen in verschillende landen (zowel lokale maatregelen als beperkingen in reismogelijkheden), het postacademische programma überhaupt doorgang te laten vinden.

Voor de editie van 2023/2024 wordt gewerkt met twee cellen: Utrecht (Nederland) en Istanboel (Turkije). Voor beide cellen werkt BAK intensief samen met een partnerinstituut dat de Fellows kan faciliteren in ruimte en benodigdheden. In Utrecht is sinds de start van het fellowship programma de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht (HKU) vaste partner. In Istanboel wordt intensief samengewerkt met The Istanbul Production and Research Programme (onderdeel van Istanbul Foundation for Culture and Arts, IKSU). IKSU heeft een brede opdracht om het culturele leven in Istanboel te verrijken en doet dat door middel van een breed scala aan activiteiten: van de Istanbul Biennial tot residenties voor kunstenaars. BAK werkt sinds 2010 nauw samen met IKSU, langs verschillende lijnen (variërend van *Former West* (2008–2016) tot het Istanbul Biennial Production and Research Program (2021–2022)).

Binnen het postacademische programma is BAK verantwoordelijk voor het inhoudelijke programma en de algemene organisatie. Elke cel wordt begeleid door een lokale *convener* die de conceptuele

lijnen en programmastructuur verbindt met de lokale praktijken, de ontwikkeling van de onderzoekstrajecten van de Fellows begeleidt, dialoog en discours binnen elke cel faciliteert en bruggen slaat met de andere cellen.

Het postacademische programma 2023/2024 loopt van oktober 2023 tot en met juni 2024. In 2024 zullen de Fellows elkaar fysiek ontmoeten aan de hand van groepsreizen. In kleine groepen reizen de Utrechtse Fellows naar Istanboel en de Istanboel Fellows naar Utrecht. Cohort 2023/2024 draait om het onderzoeksthema *alignment / nonalignment*. Mede naar aanleiding van de tegenstellingen, allianties en associaties die voortkomen uit conflicten als Oekraïne en Gaza, en de post-imperialistische echo's die ze veroorzaken, worden organisatie, positionaliteit en *solidarity* onderzocht, en wat er gebeurt als men niet expliciet partij wil kiezen. Uitkomsten van dit cohort zullen in 2024 worden gepresenteerd.

De lichte Fellows voor de periode 2023/2024 bestaat uit:

Gesitueerd in Utrecht, Nederland (BAK, basis voor actuele kunst):

- **Andrea Knezović** (kunstenaar en onderzoeker)
- **Astrid Feringa** (onderzoeker, filmmaker en onderwijzer)
- **Firat Yücel** (documentaire maker en editor)
- Collectief: **The Garage School**
 - o **Kari Robertson** (kunstenaar, onderwijzer en onderzoeker)
 - o **Santiago Pinyol** (kunstenaar)
- **Iliada Charalambous** (kunstenaar)
- **Maoyi Qiu** (kunstenaar en activist)
- **Marta Keil** (curator, dramaturg en onderzoeker)
- **Paula Montecinos Oliva** (choreograaf, geluidskunstenaar en onderzoeker)
- Collectief: **Radical Data**
 - o **Rayén Jara Mitrovich** (co-founder)
 - o **Jara Kroese** (co-founder)
- **Siwar Krai(y)tem** (ontwerper, onderzoeker, schrijver en kunstenaar)
- **Teresa Borasino** (kunstenaar)
- **Yuliia Elyas** (kunstenaar en activist)

In totaal 12 posities: 14 Fellows, inclusief twee collectieven.

Gesitueerd in Istanboel, Turkije (IKSV):

- Collectief: **Adaptor project**
 - o **Gülşah Özgen** (filmmaker en onderzoeker)
 - o **Sıla Bozdeveci** (onderzoeker en architect)
- **Alev Ersan** (kunstenaar, schrijver en vertaler)
- **Ayça Yüksel** (onderzoeker)
- **Bezül Aksu** (kunstenaar)
- **Esra Oskay** (kunstenaar en academicus)
- Duo:
 - o **Enis Köstepen** (filmmaker)
 - o **Irmak Karasu** (filmmaker)
- **Hanieh Fatourae** (onderzoeker, kunstenaar en architect)
- Collectief: **SB Arch Lab**
 - o **Gülistan Kenanoğlu** (onderzoeker en curator)
 - o **Çağlar Hanaylı** (onderzoeker)
- **Seher Uysal** (kunstenaar en onderzoeker)
- **Varduhi Balyan** (documentaire filmmaker en journalist)

In totaal 10 posities: 13 Fellows, inclusief twee collectieven en één duo.

De voortdurende wisselwerking tussen presentatie-instelling en postacademische instelling levert een enorme meerwaarde op, zowel voor de Fellows, als voor BAK als instelling en voor het publiek van BAK. Fellows leren van het programma dat BAK presenteert, de aanwezige kennis en de experimentele omgeving, en dragen hier met hun eigen onderzoek zelf aan bij. Aan een publiek kun je zo laten zien dat onderzoek, talentontwikkeling, social impact, presentatie en productie met elkaar samenhangen en van elkaar afhangen.

Het model van geografisch verspreide cellen die onderling met elkaar in verbinding staan, wordt doorgezet voor de volgende beleidsperiode 2025–2028. Naast Utrecht zal er wederom een cel gevestigd zijn in Istanboel. De combinatie van betekenislagen van deze plek (o.a. verbinding tussen continenten; historische toegangspoort tot fort Europa [van beleg Constantinopel tot migratiedeal]; eeuwenlange verbondenheid met Nederlandse geschiedenis, onder meer als migratie-herkomstland) zorgt ervoor dat de samenwerking nog lang niet is uitgeput. Daarnaast willen we een derde cel starten in het Midden-Oosten. Centrale overweging daarbij is dat in deze regio het Europese koloniale verleden van grote invloed is op de complexiteit van de hedendaagse situatie. Daarnaast is het gebied de bakermat van drie grote wereldgodsdiensten, wat eraan bijdraagt dat de regionale spanningen via identitaire allianties mondiale consequenties hebben.

1.3. Educatie, leren en talentontwikkeling

De algehele praktijk van BAK staat in het teken van collectief en publiek leren, talentontwikkeling, educatie en participatie. Vanzelfsprekend speelt dit een cruciale rol in het postacademische programma, maar ook in alle andere onderdelen van het werk van BAK, en in het bijzonder binnen het nieuwe BAK Young Fellowship programma dat in 2023 voor het eerst heeft plaatsgevonden. We lichten hieronder enkele aspecten specifiek toe.

I. Voortgezet onderwijs

BAK heeft een uitgebreid educatie-programma voor scholieren, dat zich vooral op de bovenbouw van het voortgezet onderwijs richt. Deels is dit gebaseerd op het presentatieprogramma van BAK: groepen scholieren krijgen uitleg en achtergrond over de presentatie, en gaan vervolgens zelf met de materie aan de slag. Bijvoorbeeld bij het presentatieprogramma *Ultradependent Public School* hebben er bij BAK drie interactieve rondleidingen plaatsgevonden voor scholieren van het Gerrit Rietveld College (Utrecht). Bij het presentatieprogramma *To Watch the War: The Moving Image Amidst the Invasion of Ukraine (2014–2023)* hebben er bij BAK twee interactieve rondleidingen plaatsgevonden voor scholieren van het Cals College Nieuwegein.

Ook worden kunstwerken, gerelateerd aan het presentatieprogramma, tijdelijk geprogrammeerd op middelbare scholen. In 2023 zijn werken van o.a. Hussein Shakhi en Maria Molteni geïnstalleerd, verbonden met *Ultradependent Public School*, bij De Werkplaats Kindergemeenschap (Bilthoven), Leidsche Rijn College (Utrecht), Gregorius College (Utrecht) en Gerrit Rietveld College (Utrecht). Naast dat het kunstwerk een bepaalde periode in de scholen te zien was, werd er ook een lesbrieff ontwikkeld waarmee docenten zelf het werk met leerlingen konden bespreken, inclusief een of meerdere verwerkingsopdrachten waarmee leerkrachten een (aantal) les(sen) kunnen toewijden aan het werk.

Daarnaast geeft BAK workshops die losstaan van het presentatieprogramma maar aansluiten bij BAK's algemene visie en praktijk. Daar gaan leerlingen aan de hand van het concept van visionaire fictie van kunstenaar en schrijver Walidah Imarisha aan de slag met het verbeelden van de toekomstige wereld zoals zij die graag verwezenlijkt zien. In 2023 is dit workshopprogramma breed

bij diverse scholen (o.a. Leidse Rijn College en Gerrit Rietveld College) uitgerold, waarbij soms honderden kinderen tegelijkertijd met deze thematiek aan de slag gingen.

Verder is in 2023 met het festival Le Guess Who? een groot educatieproject voor 170 middelbare scholieren gerealiseerd, inclusief een tentoonstelling waar alle eindwerken van de scholieren een weekend lang tentoongesteld werden bij BAK (zie 2.1.VI Overige samenwerkingen).

Door deze educatieprogramma's heeft BAK veel ervaring opgedaan hoe thematiek, theorie en discours van het reguliere programma kan worden hertaald naar de praktijk van bovenbouwleerlingen. Deze kennis en expertise voedt ook het publieke programma en draagt bij aan het aanspreken van ander publiek. In 2023 is het educatieprogramma sterk uitgebreid en geïntensiveerd. Deze stappen kon BAK realiseren doordat de formatie van educatiemedewerkers is uitgebreid (van circa 0,2 fte in 2022 naar 0,8 fte in 2023). De *Stimuleringsubsidie Combinatiefuncties Cultuur 2023–2024* van de Gemeente Utrecht verschaftte financiering voor ca 0,2 fte van deze groei.

II. Hoger Onderwijs

Naast dit programma voor middelbare scholen heeft BAK ook een sterke verbinding met het hoger onderwijs: er wordt nauw met o.a. HKU en Universiteit Utrecht samengewerkt (o.a. Summer School, postacademische programma, jaarlijkse presentatie HKU masterprogramma MAFA), diverse kunstvakopleidingen uit binnen- en buitenland bezoeken met regelmaat het publieke programma, en BAK is nauw betrokken bij het PhD programma van het Europese consortium FEINART. Artistiek directeur Maria Hlavajova is veelgevraagd gastdocent bij opleidingen in heel Europa.

Sinds 2017 organiseert BAK een jaarlijkse Summer School, in samenwerking met HKU en Universiteit Utrecht. Nadat de Summer School, vanwege covid, enkele jaren was opgeschort vond de Summer School vanaf 2023 weer doorgang. Voor deze editie waren ook Aarhus University en Royal Danish Academy of Fine Arts partnerorganisaties. PhD- en postdoctorale begeleiders uit heel Europa kwamen samen om de uitdagingen van *Practice-Based Research* binnen hun academische programma te bespreken en te delen. Vijf dagen lang vond er een intensief programma plaats bij BAK, bestaande uit lezingen, presentaties, workshops en trainingen. De hoofdlezingen van het programma waren middels een livestream ook online te volgen.

Bovendien is BAK via uiteenlopende personele unies stevig geworteld in verschillende instituties in het hoger onderwijs: curator postacademisch programma Dina Mohamed is als coördinator en lecturer verbonden aan de Universiteit Leiden ("Creative Strategies For Society in Change") en curator *Civic praxis* Clara Balaguer is tevens research lecturer aan de Willem de Kooning Academie en docent aan het Piet Zwart Instituut. Door dergelijke wederzijdse verbindingen vinden binnen het BAK programma veelvuldige uitwisselingen, samenwerkingen en kruisbestuivingen plaats waarbij hoger onderwijs en de BAK-praktijk elkaar inspireren en verdiepen.

III. BAK Young Fellows

Sinds 2023 bestaat het BAK Young Fellowship. Het plan om, naast het postacademische programma, ook een fellowship programma op te zetten voor jongeren is ontstaan vanuit het waarderen van deze leeftijdsgroep als volwaardige makers, generators van ideeën en creativiteit en partners van BAK.

In het najaar 2023 ging de eerste groep BAK Young Fellows van start met 14 jongeren van 15–19 jaar. Een gevarieerde groep met Nederlandse, Jemenitische, Oekraïense, Chinese, Marokkaanse en Boliviaanse wortels, afkomstig van diverse middelbare scholen en MBO: X11 (Utrecht), Gerrit Rietveld College (Utrecht), Nimeto (Utrecht), De Werkplaats Kindergemeenschap (Bilthoven), Amadeus Lyceum (Utrecht) en Anna van Rijn College (Nieuwegein).

Het programma werd uitgevoerd door de educatie-medewerkers van BAK, die gespecialiseerd zijn in de hertaling van begrippen, theorieën en gedachtengoed van het BAK-programma naar de leefwereld van middelbare scholieren. In wekelijkse bijeenkomsten werkten de BAK Young Fellows vier maanden aan hun eigen artistieke projecten, wat resulteerde in een gezamenlijke slotpresentatie. Enkele gastworkshops en een dagtrip waren tevens onderdeel van het programma. In totaal zijn er drie gastworkshops gegeven door kunstenaar Jeanne van Heeswijk, kunstenaar en performer Bambi van Balen en BAK curator Clara Balaguer. Tijdens de dagtrip bezochten de BAK Young Fellows in Rotterdam A Tale of A Tub (Space for contemporary art and culture) en de Afrikaanderwijk Coöperatie. Om hun artistieke projecten te realiseren kregen de BAK Young Fellows ook toegang tot de BAK-middelen, van het auditorium tot het team van curatoren, productiemedewerkers etc. en ontvingen ze een (bescheiden) stipendium. De slotpresentatie van de eerste cohort vond plaats in januari 2024 en omvatte een professionele groepstentoonstelling in het pand van BAK.

Dit werk met jonge ideeënmakers is buitengewoon vruchtbaar voor BAK. Het voegt een relevant koor toe aan de meerstemmigheid waarmee BAK een rechtvaardige toekomst in beeld en in praktijk brengt, met aanvullend ideeën en gezichtspunten die de overige programmalijnen van BAK voeden. In maart 2024 gaat de tweede lichting van start. Daarnaast zijn er plannen voor een alumni activiteit in het najaar van 2024. De verwachting is dat een aanzienlijk deel van de BAK Young Fellows de komende jaren op uiteenlopende manieren betrokken blijft bij BAK.

IV. BAK Public Studies: Art as Politics

Met de workshopreeks *Art as Politics* wil BAK haar kennis en praktijk toegankelijk maken voor een bredere groep mensen die niet verbonden zijn aan een opleiding. In vijf of zes bijeenkomsten krijgen de deelnemers inzicht in de grotere ontwikkelingen in het veld van de hedendaagse kunst, evenals in de veranderende opvatting van artistieke productie en de rol van publieke en kunstinstellingen. Tegelijkertijd nemen deelnemers kennis van de kernbegrippen en de meest urgente vragen binnen de kunst en politiek, gebaseerd op de praktijk van BAK. De cursussen worden verzorgd door artistiek directeur Maria Hlavajova.

In 2023 heeft er één editie van deze cursus plaatsgevonden. Voor deze editie zijn actief BAK-medewerkers, hosts en vrijwilligers uitgenodigd om deel te nemen.

2. Positionering

De werkpraktijk van BAK kenmerkt zich door een bijzondere combinatie van elementen, die in hun onderlinge samenhang zorgen voor een buitengewone uitgangspositie binnen de Utrechtse, Nederlandse en internationale context. BAK is in Nederland de enige organisatie die de functies van presentatie-instelling en postacademie verenigt.

BAK combineert reflectie, onderzoek naar urgente maatschappelijke thema's en *Civic praxis* binnen een transdisciplinaire aanpak die kunst, kennisdeling en maatschappelijke actie samenbrengt. Dit uit zich in gelaagde, langlopende onderzoekstrajecten, uitmondend in tentoonstellingen met (internationale) kunstenaars, theoretici, activisten en andere kunstbeoefenaars, conferenties en lezingen, internationaal toonaangevende publicaties, klein- en grootschalige publiekspresentaties, etc. Hiermee draagt BAK bij aan discours en praktijk rondom kunst in de context van een breed scala aan urgenties.

2.1. Participatie en outreach

BAK is een basis waar individuen en communities, van heel verschillende afkomst en aard, elkaar ontmoeten en zich verbinden. BAK zoekt daartoe contact met uiteenlopende groepen die niet automatisch in een kunstinstelling te vinden zijn, maar waarmee BAK gezamenlijk een actieve bijdrage kan leveren aan een betere maatschappij, met en door kunst. Leidend begrip hierbij is de uitspraak van Václav Benda (1978): “Om de mensen voor je te winnen, moet je hen ontmoeten waar ze zijn.”

Die ontmoeting vindt dan ook deels plaats door publieksgroepen op te zoeken op de plekken waar ze zich van nature bevinden. Voorbeelden daarvan in 2023 zijn de installatie van kunstwerken in het Centraal Museum, Nicolaïkerk, EKKO, etalages en middelbare scholieren. Maar ook trainingen en activiteiten van UPS en BAK's community portal die buiten het pand plaatsvonden. Mensen die waarschijnlijk uit zichzelf niet zo snel BAK zouden bezoeken, komen op deze manier toch in aanraking met hedendaagse kunst met focus op sociale verandering, rechtvaardigheid en diversiteit.

Een andere manier waarop BAK de ontmoetingen tot stand wil brengen is het beschikbaar stellen van de middelen van BAK (zoals ruimte, netwerk en kennis) aan bepaalde organisaties en communities die passen bij BAK. Op deze manier kan BAK zelf een vertrouwde plek worden voor een nieuw publiek, omdat de activiteiten waar ze aan hechten daar plaatsvinden. Enkele van deze activiteiten zijn uitgelicht in 2.1.III Civic praxis.

BAK hanteert een solidariteitsprincipe waardoor iedereen, ongeacht de financiële middelen, de mogelijkheid krijgt om deel te nemen aan het programma van BAK. Omgekeerd wordt iedereen in de gelegenheid gesteld om bijvoorbeeld toegangskaarten ter beschikking te stellen aan deze groep.

2.2. Samenwerkingsverbanden

Samenwerking is een drijvende kracht en cruciale werkvorm binnen alle activiteiten van BAK. Op institutioneel niveau brengt BAK lokale, nationale en internationale instellingen in verbinding om gemeenschappelijk beleid en solidariteit te ontwikkelen. BAK's samenwerkingspartners zijn, inherent aan de praktijk van BAK, niet beperkt tot culturele partners. In de afgelopen jaren is er een uniek netwerk ontstaan met maatschappelijke partners.

Dit bestuursverslag is dan ook doordeesemd met samenwerkingsvormen. Enkele aanvullende samenwerkingsverbanden worden hieronder belicht.

I. Lokaal

BAK voelt zich diep verbonden met de stad Utrecht en haar bewoners. Er wordt veelvuldig samengewerkt met partners in het culturele veld (o.a. Ekko, Tivoli Vredenburg, SPRING festival, Centraal Museum, Le Guess Who?), het onderwijsveld (Universiteit Utrecht, HKU, en middelbare scholen als Gerrit Rietveld College, Leidse Rijn College en Gregorius College) en met diverse sociaal maatschappelijke partijen (zoals Welkom in Utrecht en de Bond Precaire Woonvormen).

Dat de wederzijdse banden warm zijn merken we bijvoorbeeld tijdens de sluiting van het pand in 2023, toen van alle kanten hulp werd aangeboden om het programma alsnog te realiseren. BAK leidt, sinds de oprichting, het Hedendaagse Kunstoverleg (HeKO), waarin alle instellingen en organisaties op het gebied van beeldende kunst in Utrecht zijn vertegenwoordigd. BAK-medewerker Bart Witte vervulde in 2023 de voorzittersrol in HeKO en nam ook deel aan het discipline overstijgende koepeloverleg in Utrecht. BAK kan zo actualiteiten die in het veld spelen op de agenda van politiek en andere relevante actoren in de stad krijgen en speelt een bepalende rol in het debat over de culturele infrastructuur en de rol van culturele instellingen in de groeiende stad.

Het gebouw aan de Pauwstraat is intrinsiek onderdeel van de Utrechtse culturele infrastructuur en bood in 2023 ruimte voor de programmering van o.a. Festival Oude Muziek, SPRING, Le Guess Who?, Figaro en KWAYA. Een bijzondere vorm hiervan is de jaarlijkse afstudeertentoonstelling van het HKU masterprogramma MAFA die sinds jaar en dag bij BAK plaatsvindt en door het BAK-productieteam wordt mogelijk gemaakt.

BAK heeft in Utrecht een langdurige relatie met het Centraal Museum, waarmee wordt samengewerkt op het gebied van zichtbaarheid, projecten en de relatie tot de stad Utrecht. In 2023 is er nauw samengewerkt met het Centraal Museum en de Nicolaïkerk Utrecht binnen het presentatieprogramma *To Watch the War, in Solidarity* (zie 2.1.III To Watch the War).

II. Landelijk

BAK is nauw betrokken bij landelijke netwerken als De Zaak Nu (BAK was mede-initiatiefnemer hiervan, en medewerkers waren tot 2023 onderdeel van het bestuur). Ook de overleggen met de andere BIS presentatie-instellingen en postacademische instellingen zijn mede door BAK geïnitieerd. Medewerkers van BAK spelen een rol bij diverse academische programma's (o.a. HKU, Vrije Universiteit, Willem de Kooning Academie, Dutch Art Institute). De verbindingen in Nederland strekken zich daarnaast ook uit langs meer informeel georganiseerde wegen; zo werkt de b.ASIC a.CTIVIST k.ITCHEN. (de b.a.k.) op het gebied van kennisdeling en uitwisseling samen met *community kitchens* in onder meer Den Haag en Amsterdam, is er in 2024 een partnerschap met het netwerk van Leiderschap in Cultuur Artistiek, en is BAK betrokken bij een coalitie die bedrijven als ING wil bewegen tot het nemen van meer maatschappelijke verantwoordelijkheid.

Artistiek directeur Maria Hlavajova geeft geregeld lezingen en presentaties en draagt bij aan paneldiscussies en dergelijke bij uiteenlopende kunstorganisaties en educatieve instellingen in Nederland en daarbuiten.

III. Internationaal

BAK heeft een intrinsiek internationaal karakter, en werkt dientengevolge in een wereldwijd discours, met een internationale staf en internationale kunstenaars en beoefenaars. De programmering trekt internationale kunstenaars, studenten en publiek naar Utrecht. Met grootschalige, meerjarige en geïntegreerde projecten als *Former West* (2008–2016) of *Propositions for Non-Fascist Living* (2017–heden) heeft BAK een baanbrekende en leidende rol verworven in het internationale discours op het gebied van hedendaagse kunst.

BAK werkt bij het initiëren, ontwikkelen en coproduceren van internationale projecten samen met vele internationale partners, zoals in 2023 tijdens de BAK Summer School met bijdragen uit onder meer Denemarken, VK, Zweden en Australië. De publicaties die BAK met onder andere MIT Press uitbrengt zijn internationaal gewild en worden tevens gebruikt als onderwijsmateriaal op kunstacademies en universiteiten. In het postacademische programma werkt BAK intensief samen met IKSIV in Istanboel (Turkije). Artistiek directeur Maria Hlavajova gaf ook in 2023 (deels online) verschillende lezingen op internationale podia en bij universiteiten, onder andere voor de Zeppelin University in Friedrichshafen (Duitsland) en de Academy of Fine Arts in Praag (Tsjechië).

Daarnaast is de internationale impact die BAK genereert minstens zo relevant. Presentaties, publicaties en praktijk van BAK zijn regelmatig richtinggevend voor een internationaal discours. Zo besteedde internationaal kunstplatform e-flux in 2023 uitgebreid aandacht aan *Ultradependent Public School (UPS)* en werd een publicatie als *Former West* (2016) ook in 2023 nog veelvuldig nageslagen.

BAK is partner in een Europees samenwerkingsprogramma: FEINART (*Future of European Independent Art Spaces in a Period of Socially Engaged Art*, een EU-gefinancierd PhD programma, 2020–2025). Deze samenwerking is van start gegaan in 2020 en wordt gefinancierd via de Marie Skłodowska-Curie grant agreement binnen het Horizon 2020 programma van de EU. Binnen deze context hebben in 2023 Claude Nassar, Fabiola Fiocco en Jenny Fadranski hun onderzoeksprogramma bij BAK gerealiseerd, in nauwe samenwerking met het BAK curatoriaal team, zowel fysiek bij BAK als online. Claude Nassar heeft in 2023 een extra residentie bij BAK gedaan binnen een Erasmus-uitwisselingsprogramma met de Universiteit van Reykjavik (IJsland). Verder begeleidde artistiek directeur Maria Hlavajova in 2023 PhD-student Sophie Mak-Schram die onderzoek deed naar radicale pedagogieën in kunstorganisaties wereldwijd.

3. Organisatie

3.1. Organistatiestructuur

BAK hanteert een bestuursmodel met een Bestuur en een Raad van Toezicht. De directie bestond in 2023 uit algemeen & artistiek co-directeur Maria Hlavajova en zakelijk co-directeur Melody Deldjou Fard (september–december). Lodewijk Reijs heeft tijdelijk (januari–augustus) als operationeel manager BAK geleid tot de nieuwe zakelijke co-directeur van start ging.

De Raad van toezicht is onbezoldigd en ontvangt alleen een niet bovenmatig vacatiegeld. Zij kwam in 2023 4 keer bijeen in aanwezigheid van de directie.

Begin 2023 hebben een aantal wijzigingen plaatsgevonden in de samenstelling van de RvT. In het kader van continuïteit heeft de RvT Kitty Zijlmans benoemd als voorzitter van de RvT. Katherine Watson en Saskia Mangoendinomo zijn voor een 2de termijn herbenoemd. Gerben Biermann is sinds medio 2023 benoemd als nieuw RvT-lid. Daarnaast is in 2023 tevens een jong mentee RvT-lid gestart, om ook hier de meerstemmigheid aan te vullen. Deze mentee rol betreft een tijdelijke positie, iemand die niet belast wordt met de volledige verantwoordelijkheid van een volledig RvT lidmaatschap, maar wel bij alle vergaderingen aanwezig is en wiens inzichten en opvattingen onderdeel zijn van de besprekingen.

3.2. Codes

BAK geeft de 'codes' (fair, inclusie, governance) graag ruimte aandacht: niet vanwege de verplichting vanuit subsidiënten maar vooral omdat we deze zelf belangrijk vinden. Vraagstukken rondom het inrichten van een rechtvaardiger, eerlijker wereld, met aandacht voor de stemmen van gemarginaliseerde gemeenschappen, bepalen sinds jaar en dag ons programma en onze handelswijze. Zo kwam bij trajecten als *Trainings for the Not-Yet* en *UPS* ook 'institutionele fitheid' aan de orde, met vraagstukken als toegankelijkheid, gastvrijheid, collectief organisatiebestuur en institutionele rechtvaardigheid. Een aantal zaken is eerder al aan de orde gekomen, maar we lichten enkele aspecten hier nog even toe.

I. Governance Code Cultuur

BAK past de principes van de Governance Code Cultuur toe. Statutair zijn de zittingstermijnen voor toezichthouders bij BAK vastgesteld op maximaal drie termijnen van drie jaar. De Raad van Toezicht heeft besloten deze termijnen aan te houden, hetgeen niet exact overeenkomt met de in de GCC genoemde twee keer vier jaar. Een maximale termijn van 3x3 jaar wijkt in de ogen van de RvT niet significant af van de 2x4 jaar, maar heeft als voordeel dat er meer formele evaluatiemomenten zijn voor toezichthouders, en betere mogelijkheden om op urgenties in te spelen. Tevens wordt een verbintenis van vier jaar als te lang ervaren en daarmee als mogelijke drempel voor het vinden van nieuwe leden.

II. Code Diversiteit & Inclusie

BAK beschouwt diversiteit, zowel als onderwerp als in de praktijk, als noodzakelijk en intrinsiek verweven in het DNA van BAK. In het totaal aan activiteiten, samenwerkingspartners, het publiek en de organisatie voldoet BAK dan ook aan de Code Diversiteit & Inclusie. Dit geldt voor leeftijd, gender, etniciteit, sociaal-economische achtergrond en nationaliteit van bezoekers, samenwerkingspartners, organisatie en andere belanghebbenden.

BAK verhoudt zich permanent tot een internationale context, met overeenkomstig uiteenlopend discours over diversiteit en inclusie. Kwesties als toegankelijkheid, gerelateerd aan o.a. validiteit, economie en taligheid, staan hoog op de inhoudelijke agenda, en willen we dienovereenkomstig ook zelf toepassen. De inclusiviteit reflecteert ook in ons personeelsbestand, waar medewerkers afkomstig zijn uit vier verschillende continenten, met uiteenlopende etniciteit, gender, leeftijd, sociaaleconomische klasse en migratie-achtergrond.

BAK wil als inclusieve organisatie, naast de vier P's van de Code (personeel, programma, publiek en partners), ook de bedrijfsvoering betrekken bij het streven naar inclusie. Toegankelijkheid van culturele instellingen wordt immers ook bepaald door financiële mogelijkheden. BAK doet dat bijvoorbeeld door solidariteitsprincipes te hanteren voor toegang en verhuur, in overeenstemming met de maatschappelijke focus van BAK en haar aandacht voor de preciaire klasse als doelgroep en belanghebbende.

III. Fair Practice Code en goed werkgeverschap

Een eerlijke beloning van iedereen die werkzaamheden voor BAK verricht, raakt aan de kern van de organisatie. BAK kiest er dan ook zoveel mogelijk voor een dienstverband aan te gaan met medewerkers, en de freelance-verbindingen te beperken.

Voor de beloning van medewerkers wordt de Richtlijn Functie- en Loongebouw presentatie-instellingen aangehouden, opgesteld door De Zaak Nu. Eind 2023 heeft BAK besloten de indexering voor 2024 van De Zaak Nu te volgen. Naast de beloning van personeel zijn ook randvoorwaarden als reis- en onkostenvergoeding, pensioenregeling, opleiding en training (zowel collectief als individueel) geregeld; in 2022 is een verbetering van de pensioenregeling gerealiseerd.

De Richtlijn Kunstenaarshonoraria van BKNL (2017) wordt nageleefd. Deze voorziet echter alleen in bijdragen aan tentoonstellingen. BAK heeft aan BKNL een voorstel gedaan om de richtlijn uit te breiden naar kunstenaarsbijdragen in de vorm van bijvoorbeeld lezingen, performances of panelgesprekken. In afwachting van een herziene richtlijn hanteert BAK een eigen richtlijn voor vergoedingen van bijdragen voor andersoortige programma's die is afgeleid van de Richtlijn Kunstenaarshonoraria.

Voor de hoogte van fellowship-stipendia is gekeken naar vergelijkbare onderzoeksfuncties op universiteiten (zoals promovendi). Voor de betreffende buitenlandse cellen is, in overleg met de buitenlandse partners, een reële stipendiumhoogte vastgesteld in overeenstemming met de lokale levensstandaard.

BAK is verheugd met de betrokkenheid van onze groep vrijwilligers, die een belangrijke aanvullende rol spelen in de ontvangst van bezoekers. Op de momenten waar de inzet van hosts niet slechts ondersteunend is aan het BAK-personeel maar ze een grotere verantwoordelijkheid dragen, zoals bij openstelling buiten kantooruren, is dit in 2023 omgezet in betaald werk als oproepkracht.

Behalve primaire arbeidsvoorwaarden, zoals vastgelegd in de verschillende richtlijnen, wil BAK medewerkers ook goede secundaire arbeidsvoorwaarden verschaffen. Om BAK-medewerkers zich voortdurend te laten ontwikkelen, bieden we diverse trainingen aan, van BHV tot projectmanagement en leiderschap. Tevens kunnen BAK-medewerkers voor cultuurbezoek een vergoeding krijgen. Ook is er aandacht voor gezamenlijke activiteiten, van de wekelijkse collectieve lunch tot teamuitjes.

BAK besteedt ook aandacht aan een veilige werkomgeving; we zijn ons ervan bewust dat de thematieken waar BAK zich mee bezig houdt soms kunnen leiden tot verhitte discussies met deelnemers. Er is een gedragscode voor medewerkers en bezoekers; daarnaast is er een Klachtenregeling Ongewenste Omgangsvormen (herijkt in 2022), en zijn er interne en externe vertrouwenspersonen (via Landelijk Buro Integriteit en Vertrouwenspersoon en binnen de RvT). Enkele medewerkers hebben trainingen gevolgd in 'Fair Care', om bijvoorbeeld signalen van grensoverschrijdend gedrag te herkennen en gedragsprotocollen te borgen. De komende jaren willen we deze veiligheid verder schragen, door onder meer versterken van de fair care kennis binnen de organisatie, en het organiseren van een training de-escalatie aan medewerkers die bij publieke bijeenkomsten zijn betrokken.

Zowel de Raad voor Cultuur als de cultuurnotacommissie van de Gemeente Utrecht noemt BAK in de respectievelijke adviezen als voorbeeld op het gebied van Fair Practice.

3.3 Duurzaamheid

Ecologische rechtvaardigheid is sinds de oprichting een belangrijke onderlegger voor BAK, zowel wat betreft programma-invulling als in het dagelijks handelen. Doordat deze inhoudelijke motivator is er een breed bewustzijn binnen de organisatie om dit te optimaliseren. Het team en onze partners komen zelf met oplossingen voor programma-aanpassingen die de duurzaamheid versterken, en hoeven hiertoe niet te worden bewogen door top-down protocollen of regels.

Dit komt onder meer door inzet op zoveel mogelijk hergebruik van materialen. Zo zijn bij de inrichting van de ruimte auditoriumstoelen omgebouwd om ze geschikt te maken voor gebruik in de bibliotheek, en laat de esthetiek van de tentoonstellingsruimte nadrukkelijk de sporen van de geschiedenis zien. Ook bij tentoonstellingen is hergebruik uitgangspunt: bijvoorbeeld door gebruik te maken van bestaande materialen (bij *To Watch The War* bestond vrijwel de gehele infrastructuur uit materiaal dat al bij BAK aanwezig was) of door bij het ontwerp rekening te houden met hergebruik door andere organisaties (zoals bij *UPS*).

In de keuken is beperking van grondstofverspilling leidend: de b.a.k. is gebaseerd op het *Zero Waste* principe, waarbij ingrediënten voor een belangrijk deel afkomstig zijn uit reststromen, zogeheten '*dumpster diving*'. Veganistische receptuur is doorgaans de basis, primair een overweging vanuit toegankelijkheid maar ook relevant voor de duurzaamheid.

In principe reizen medewerkers uitsluitend met OV. Sinds corona is hybride werken uitgangspunt. Behalve dat personeel deels vanuit huis werkt is ook het publieksprogramma vaak hybride: sprekers en deelnemers kunnen online aan discursieve bijeenkomsten participeren, en ook de federatieve opzet van het fellowship programma beperkt het aantal reisbewegingen.

Het gebouw van BAK is eigendom van de Gemeente Utrecht, die verduurzaming en beperking van energieverbruik belangrijk vindt voor haar vastgoedportefeuille. Zij hebben onderzoek gedaan naar mogelijke verdere verduurzaming van het pand en het aanpassen van de warmte- en ventilatie-installatie, maar dit heeft nog niet in een concreet plan van aanpak geresulteerd. BAK vindt deze

verduurzaming vanzelfsprekend van groot belang en ondersteunt dan ook de initiatieven van de pandeigenaar op dit vlak.

4. Financiën

De basis van de financiering van het programma in 2023 is de bijdrage van het Ministerie van OCW in het kader van de Basisinfrastructuur 2021–2024 en de meerjarige ondersteuning door de Gemeente Utrecht.

In de periode 2021–2024 ontvangt BAK van zowel het Ministerie van OCW als van de Gemeente Utrecht een meerjarige subsidie. In 2023 heeft de Gemeente Utrecht € 598.146,- bijgedragen, het Ministerie van OCW € 1.206.213,-. De bijdrage van OCW is verdeeld in een bedrag van € 922.433,- voor de presentatie-instelling en € 283.780,- voor het postacademische programma. Het totaal aan structurele subsidies komt daarmee uit op een bedrag van € 1.804.359,-.

Naast de structurele subsidie heeft BAK, een aanvullende bijdrage van € 12.790,- voor educatie via de Stimuleringssubsidie Combinatiefuncties Cultuur 2023–2024 van de Gemeente Utrecht ontvangen. Hiervoor heeft BAK een combinatiefunctionaris 0,4 ft in dienst in het kader van het educatief programma bij BAK om cultuur & kunst onder de aandacht te brengen in het onderwijs, bij jongeren en het Utrechts publiek.

4.1 Exploitatieresultaat en reserves

2023 werd afgesloten met een positief exploitatieresultaat van € 98.616,- voor resultaatverdeling. Er wordt een bedrag van € 1.119,- gedoteerd naar het bestemmingsfonds van de Gemeente Utrecht (volgens de hiervoor geldende rekenmethode) en een bedrag van € 2.497,- gedoteerd naar de algemene reserve.

Covid in de jaren 2021–2022 en de sluiting van de BAK locatie in 2023, hebben verstorend gewerkt op de BAK programmering. Desondanks heeft BAK een inhaalslag in 2023 ingezet en heeft zich fluïde bewogen in de mogelijkheden om de programmering voor elkaar te kunnen krijgen. Daarom eindigt BAK in 2023 met een positief exploitatieresultaat. Dit exploitatieresultaat zal in enkele bestemmingsreserves worden ondergebracht ten behoeve van de programmering van 2024:

- Postacademisch programma: dotatie € 90.000,-. Door de vertragingen bij het Fellowship 2021/2022 (o.a. Covid) zijn de voorbereidingskosten voor de editie 2023/2024 verschoven van eind 2022 naar eerste helft 2023. Daarnaast worden voor editie 2023/2024 hogere kosten verwacht dan voor 2021/2022.
- Programma publieksbereik: dotatie € 5.000,-. Ook in 2023 kon een deel van het publieksprogramma niet worden uitgevoerd zoals gepland. De hieraan gealloceerde middelen die nog niet zijn besteed, worden gereserveerd om in 2024 in te zetten.
- *Prospections*: geen nadere dotatie. Het deel van de RAOCCC gelden dat al eerder werd gereserveerd voor *Prospections* (het online publicatieplatform van BAK) wordt besteed aan opdrachten voor bijdragen van kunstenaars, schrijvers en redactie.
- Publiek programma: geen dotatie. Ook in 2023 kon niet al het programma worden uitgevoerd zoals gepland. Deze middelen worden gereserveerd om de komende jaren programma mee te maken.
- BAK Young Fellows: geen dotatie. De opgebouwde reserve, gevormd om het BAK Young Fellowship in 2023 en 2024 te realiseren, zal hiervoor worden aangewend en in 2024 vrijvallen.
- Project Marion von Osten: geen nadere dotatie. Het is nog steeds de bedoeling om met een Duitse partner een programma te maken rondom het werk van kunstenaar Marion von Osten.

Door de Covid-maatregelen is dit nog niet opgestart, echter zal deze activiteit in 2024 plaatsvinden. De in 2021 gevormde bestemmingsreserve zal in 2024 vrijvallen.

- De bestemmingsreserve RAOCCC blijft staan en zal het komende jaar vrijvallen.
- Website: geen dotatie. De herstructurering van de BAK website heeft vertraging opgelopen. De website is nog niet afgerond. De website wordt afgerond in april 2024 en zal in dit jaar vrijvallen.
- Publication: geen dotatie. De BAK publicatie *Fragments of Repair* was oorspronkelijk voorzien om eind 2022 te verschijnen. Dit was verschoven naar voorjaar 2023, echter door onvoorziene omstandigheden is dit verschoven naar voorjaar 2025. De publicatie wordt in 2024 volledig voorbereid waardoor dit bedrag in 2024 vrijvalt.

4.2 Risicomanagement

BAK heeft een risicomatrix opgesteld waarin de belangrijkste risico's, beheersmaatregelen en verantwoordelijkheden zijn vastgesteld. Deze wordt regelmatig bijgewerkt en besproken in de vergadering van de Raad van Toezicht. De accountant voert jaarlijks tweemaal een controle uit: in het najaar een interim controle die ingaat op processen en procedures en in het voorjaar het jaarwerk. BAK heeft regelmatig mondeling en schriftelijk overleg met de belangrijkste subsidiegevers: het Ministerie van OCW en de Gemeente Utrecht.

Beeldende kunst heeft in het algemeen een precare positie in het culturele veld, maar BAK in het bijzonder met haar onderzoeksgedreven en experimentele praktijk. Een belangrijk risico voor BAK is daarmee de afhankelijkheid van het subsidiestelsel en het politieke klimaat. De praktijk in de afgelopen decennia heeft geleerd dat de subsidies voor presentatie-instellingen kunnen fluctueren, in vorm en omvang. Er zijn bovendien meer positief beoordeelde presentatie-instellingen dan plekken in de basisinfrastructuur. De financiële toekomst van BAK voorbij de huidige subsidieperiode is dan ook ongewis. Er zit daardoor een spanning tussen enerzijds de wens medewerkers in dienst te willen nemen en anderzijds de noodzaak uitgaven aan te kunnen passen op veranderende inkomstenstromen. Ook blijft het vrijwel onmogelijk om verplichtingen aan te gaan op de langere termijn voor projecten, commissies en samenwerkingen, wat de planning en ontwikkeling op de langere termijn beperkt.

De afhankelijkheid van subsidies is niet eenvoudig te veranderen voor het deel van de sector dat zich niet begeeft in de wereld van de kunstmarkt en waar BAK een leidende positie inneemt. De pandemie heeft ons bovendien geleerd hoe kwetsbaar organisaties blijken wanneer marktinkomsten plotseling verdwijnen. Door in gesprek te blijven met subsidiegevers en de belangen onder de aandacht te brengen, de financieringsmix uit te breiden met andere bronnen en verplichtingen zoveel mogelijk gelijk te laten lopen met subsidieperiodes wordt dit risico zoveel mogelijk beheerst.

Behalve financiële risico's speelt voor een organisatie als BAK ook kennis een belangrijke rol. Een organisatie bestaat uiteindelijk uit mensen, en een periode met personele wijzigingen (zie ook paragraaf 4.1) leidt onmiskenbaar tot een verlies van kennis, expertise en organisatorisch geheugen. Vastleggen van processen en overdraagbaarheid van informatie zijn daardoor eens te meer belangrijke aandachtspunten voor de organisatie, waarin extra geïnvesteerd moet worden.

Balans per 31 december 2023 (na voorstel resultaatbestemming)

		31-12-2023	31-12-2022
ACTIVA		€	€
Vaste activa			
I	Materiële vaste activa	€ 14.934	€ 14.722
	Totaal vaste activa	€ 14.934	€ 14.722
Vlottende activa			
II	Vorderingen	€ 134.403	€ 78.847
III	Liquide middelen	€ 1.172.567	€ 1.075.152
	Totaal vlottende activa	€ 1.306.970	€ 1.153.999
TOTALE ACTIVA		€ 1.321.904	€ 1.168.721
		31-12-2023	31-12-2022
PASSIVA		€	€
Eigen vermogen			
IV	Algemene reserve	€ 255.558	€ 253.060
V	Bestemmingsreserves	€ 808.437	€ 713.437
VI	Bestemmingsfonds gemeente Utrecht - Cultuurnota 2021-2024	€ 24.147	€ 23.028
	Totaal eigen vermogen	€ 1.088.142	€ 989.525
Voorzieningen			
VII	Voorziening Groot Onderhoud	€ 25.710	€ 23.351
	Totaal voorzieningen	€ 25.710	€ 23.351
Langlopende schulden			
VIII	Langlopende schulden	€ 17.097	€ 23.876
	Totaal langlopende schulden	€ 17.097	€ 23.876
Kortlopende schulden			
IX	Kortlopende schulden	€ 190.954	€ 131.969
	Totaal kortlopende schulden	€ 190.954	€ 131.969
TOTALE PASSIVA		€ 1.321.903	€ 1.168.721

Staat van baten en lasten 2023

BATEN	2023	begroting	2022
	€	2023 €	€
Directe Inkomsten	€ 36.851	€ 54.500	€ 62.308
Indirecte Inkomsten	€ 8.774	€ 25.000	€ 23.413
Subsidie OCW Cultuurnota	€ 1.206.213	€ 1.146.678	€ 1.131.679
Subsidie Gemeente Utrecht Cultuurconvenant	€ 598.146	€ 558.047	€ 558.052
Overige subsidies / bijdragen	€ 90.790	€ -	€ 63.616
TOTALE BATEN	€ 1.940.775	€ 1.784.225	€ 1.839.068

LASTEN	2023	begroting	2022
	€	2023 €	€
Beheerlasten materieel	€ 201.393	€ 334.500	€ 169.642
Beheerlasten personeel	€ 419.080	€ 182.000	€ 211.036
Activiteitenlasten materieel	€ 659.835	€ 767.000	€ 559.343
Activiteitenlasten personeel	€ 569.959	€ 683.860	€ 616.728
TOTALE LASTEN	€ 1.850.267	€ 1.967.360	€ 1.556.749

SALDO TOTALE BATEN MINUS TOTALE LASTEN gewone bedrijfsvoering	€ 90.508	€ -183.135	€ 282.319
SALDO TOTALE RENTEBATEN MINUS TOTALE RENTELASTEN	€ 8.108		€ -4.244
EXPLOITATIERESULTAAT	€ 98.616	€ -183.135	€ 278.075
RESULTAATBESTEMMING	2023		2022
Algemene reserve	€ 2.497		€ 48.091
Bestemmingsfonds gem. Utrecht 2021-2024	€ 1.119		€ 20.950
Bestemmingsreserves	€ 95.000		€ 209.034
Exploitatieresultaat	€ 98.616		€ 278.075

WNT-verantwoording 2023

Op 1 januari 2013 is de Wet normering topinkomens (WNT) in werking getreden. De WNT is van toepassing op stichting BAK, basis voor actuele kunst. Het voor stichting BAK, basis voor actuele kunst toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2023 € 223.000,- (algemeen bezoldigingsmaximum).

Bezoldiging topfunctionarissen	M. Hlavajova		L. Reijs		M.Deldjou Fard	
	Algemeen/artistiek co-directeur		interim operationeel manager		zakelijk co-directeur	
Functiegegevens						
Aanvang en einde functievervulling in 2023	01/01 tm 31/12		01/01 tm 31/10		01/09 tm 31/12	
Omvang dienstverband (FTE)	1				0,84	
Dienstbetrekking (ja/nee)	ja		nee		ja	
Aantal kalendermaanden functievervulling in het kalenderjaar			10			
Omvang van het dienstverband in uren per kalenderjaar			740			
Bezoldiging						
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€	99.428	n.v.t.		€	17.620
Beloningen betaalbaar op termijn	€	9.399	n.v.t.		€	1.666
Subtotaal	€	108.827	n.v.t.		€	19.286
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€	223.000			€	62.440
maximum uurtarief per kalenderjaar			€	212		
Maxima op basis van de normbedragen per maand			€	156.880		
bezoldiging (alle bedragen exclusief btw)						
Werkelijk uurtarief lager dan het maximum uurtarief?				ja		
Bezoldiging in de betreffende periode			€	60.125		
BEZOLDIGING	€	108.827	€	60.125	€	19.286
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan.		n.v.t.		n.v.t.		n.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling.		n.v.t.		n.v.t.		n.v.t.

WNT-verantwoording 2022

Bezoldiging topfunctionarissen	M. Hlavajova		E. Postema	
	Algemeen/artistiek directeur		Zakelijk directeur	
Functiegegevens				
Aanvang en einde functievervulling in 2023	01/01 tm 31/12		01/01 tm 31/12	
Omvang dienstverband (FTE)	1		1	
Dienstbetrekking (ja/nee)	ja		ja	
Bezoldiging				
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€	102.084	€	75.008
Beloningen betaalbaar op termijn	€	6.395	€	4.297
Subtotaal	€	108.479	€	79.305
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€	216.000	€	216.000
Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag		n.v.t.		n.v.t.
BEZOLDIGING	€	108.479	€	79.305

Topfunctionarissen met een totale bezoldiging van € 1900 of minder

Leden van de Raad van Toezicht worden benoemd voor maximaal drie termijnen van elk drie jaar.

Naam topfunctionaris	Functie	datum eerste benoeming	termijn
C.J.M. Zijlmans	voorzitter	16-12-2015	3de termijn
G.M. Biermann	lid	21-6-2023	1ste termijn
K.E. Watson	lid	24-9-2019	2de termijn
S.G.S. Mangoendinomo	lid	29-1-2020	2de termijn